

Eerste druk, juni 2022

Copyright: © 2022 Martin J. S. van Schaik

Omslagfoto: Elly van den Hout

Uitgever: Bravenewbooks.

isbn 978 94 6448 92 3 1

www.bravenewbooks.nl / www.mjsvanschaik.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enigerlei wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door foto-kopieën, in druk, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Martin J. S. van Schaik

Groeilichten

homonimen,
metaforen, metoniemen
en cryptokrabbels

Inleiding

Als de junimaand aanbreekt, dan weet iedereen het al, vlaggetjesdag. Er wordt dan veel gevlagd op schepen die de nieuwe haring binnenbrengen en het eerste vaatje wordt verkocht voor extreem veel euro's. Ook aan de vele gevels hangen rond die tijd vlaggen met ruzzakken of eigentijdse lederen buidels. De examens zijn dan weer voorbij. Teleurstelling en tranen van vreugde zijn gedeeld en na hevige ontlading wordt er veel gefeest. De belofte voor de toekomst met hopelijk veel ambitie in 't verschiet.

Het is in die periode dat ik tijdens mijn werkzame leven vaak als surveillant ben ingezet bij examens. Surveilleren, het woord zegt het al, is bewaken. Minder militante woorden zijn monitoren, aanschouwen, oppassen, aanzien, bekijken, beschouwen, gadeslaan, observeren, toezien en waarnemen. Kortom, een mondvul voor

momenten van stilte en concentratie. Nu moet u weten dat surveilleren een passieve taak is. Oké, ik moet alert zijn op onregelmatigheden en ongeregelde heden. Er rest mij niets anders te doen dan mijn ogen en oren te gebruiken.

Voor aanvang van het examen moeten eerst de tafels en stoelen ver genoeg uit elkaar en keurig in het gelid worden gezet zodat overzicht optimaal is. De leerlingen komen daarna opgewonden binnen. Tassen, rugzakken en buidels worden aan de voorzijde van de zaal achtergelaten, samen met het mobieltje. Mijn taak is op het juiste tijdstip de examenopgaven uit te delen en een oogje in 't zeil te houden. Daarna is het twee uur lang stil, muisstil. Zo stil dat je een speld. . .

Zo plaatsgebonden achter mijn tafel zittend, keek ik rond en maakte kleine aantekeningen, poëzie met homoniemen*, metaforen* en metoniemen* die nauwe verwantschap hebben met de studenten die zweetten, blokten en hun prestaties op papier plaatsten. Wanneer zij geconcentreerd aan het werk waren, liet ik mijn hart en taalgevoel spreken en beschreef studenten die mij opvielen door hun zijn in korte haiku-achtige krabbels; hun gedrag, kleding, meegebrachte attributen of uiterlijk waren leidend. Niet zoals men een persoon normaal karakteriseert. Nee, ik schreef voor betrokkenen en derden geheel onherkenbare teksten. Door gebruik van verschillende

taalkundige stijlfiguren was en is een examenkandidaat nooit te herleiden. Het is een geheimtaal die alleen ik spreek en herken.

Nu, na een aantal jaren ben ik de verbinding met die leerlingen en hun metaforen kwijt geraakt. Ze zijn uit mijn brein ontsnapt terwijl de schrijfsels blijven en ik ze als cryptokrabbels* adresseer. Een voorbeeld is hier misschien op z'n plaats. Een potige student kan door klasgenoten 'beuk' genoemd worden. Een pesterige en boutse uitspraak dat eerder misschien als scheldwoord dan als compliment kan worden opgevat. Laakbaar, maar voor een karakterisering en vingerwijzing past 't in deze inleiding, het is hopelijk een helder en te begrijpen voorbeeld.

Een ander voorbeeld, een plaat kan van metaal of hout zijn maar ook voor een afbeelding, een geluidsdrager of een zandbank staan. Zo ontstonden diverse taalkundige oprispingen die stuk voor stuk studenten karakteriseerden tijdens hun examen - hun toppunt van scherpheid en alertheid - waardoor deze kleine stukjes tekst en context nog steeds prikkelende poëzie vormen.

In de loop der jaren heb ik ruim drieduizend studenten zien passeren, zien blokken en hun studie met succes zien afronden. Ik maakte hen mee, ieder met hun uitzonderlijke kwaliteiten en natuurlijk ook hun eigenaardigheden, die ik liever wil verwoorden als hun eigen aardigheden.